

Introducció a la Historia de Artana.

Nelo Vilar

Un llibre que contara la repoblació d'Artana per part dels avantpassats directes dels pobladors actuals (els Vilar, Llidó, Herrero, Cabanyes, etc.), o que parlara de l'economia i la producció agrícola en aquells anys, o que donara notícia de la construcció de l'ermita de Santa Cristina, o de l'inici de les principals festes del poble (les festes del Cristo, en 1851, per exemple), o de la decadència de la vinya per la fil·loxera, o dels fets dramàtics de les guerres carlistes, amb els noms i els malnoms dels seus personatges, etc., etc.; un llibre així, dèiem, seria de l'interés de tots els artanencs. Seria una iniciativa que ens recordaria qui som, d'on venim, el sentit de ser una comunitat viva amb arrels històriques. Una iniciativa més que necessària en un moment de pèrdua generalitzada de teixit social.

Esta publicació de què parlem seria de gran interès per a la curiositat però també per assolir la nostra identitat com a poble. Afortunadament, eixe llibre existeix i el teniu entre les mans: la *Historia de Artana* de Mn. Lluís Vilar. Una obra que és Patrimoni de tots nosaltres, tant com l'església, l'ermita o el castell.

Esta és la Segona part de la *Historia de Artana* de Mossén Lluís Vilar. Les dificultats per a la seua publicació (prop de deu anys d'intents, en un llibre que en té prop de cent) han aconsellat anar directament a la història moderna, on es contenen fets de gran significació per al nostre poble. La Primera part, dedicada a la història antiga, compta amb menys rigor històric; Mn. Lluís atribueix a Artana una importància històrica que no va tindre, de forma candorosa però gens científica. La seua publicació queda per a una propera ocasió, com també la resta dels textos que sobre el poble i les seues gents va escriure el capellà.

L'obra de Mn. Lluís té interès per dos raons. En primer lloc, per allò que conta, per la informació que dóna: consultant arxius (alguns d'ells tristament

desapareguts a la Guerra civil) i entrevistant gent major que li va donar les claus històriques i polítiques dels últims segles al nostre poble. Em moltes ocasions, la seua veu és l'única que ens informa de fets transcendents per a la nostra comunitat, tal i com la coneixem.

Processó del Corpus, dijous 11 de juny de 1936. Mossén Lluís és el que està immediatament a la dreta de la Custòdia. Aproximadament quatre mesos després moriria afusellat (4-10-1936).

En segon lloc, esta obra té un gran valor històric per com ho conta, és a dir, pel seu posicionament radical contra el liberalisme, en favor de la teocràcia i l'absolutisme. Al lector li sorprendrà les posicions polítiques radicals de l'autor. Si els fets són importants per comprendre la Història, les formes ens ajuden a entendre aquells fets. Cal entendre que el seu context històric és el d'una societat secularment endarrerida, amb una classe dominant refractària a qualsevol demanda d'emancipació o de justícia social, i una classe dominada que exigia, de vegades violentament, els seus drets de ciutadania. La postura de Mn. Lluís era majoritària en l'Església catòlica de l'època, atempta només a qüestions espirituals i a "bones costums", però amb una posició de poder que es resistia a abandonar. La *Historia de Artana* ens situa en una societat polaritzada, en un moment històric dramàtic. En ella assistim a la història viva, sense intermediaris, sense cap tipus de filtre. Es tracta d'un document fonamental, riquíssim, en un patrimoni de tots. Un llibre d'història que esdevé ell mateix en part de la història que conta.

La *Historia de Artana* de Mn. Lluís ens interpel·la, ens obliga a fer una lectura crítica sobre la Història moderna del nostre poble, per això mereix una lectura intel·ligent, compromesa i apassionada.

del mismo Cortés; y aunque el D.^o Thuarre de
confianza de él como de los demás, yo le doy fe, como
hombre que visitó personalmente esos parages.
La historia antigua de Cortés me ha ^{servido} mucha luz
sobre la Yucatania y sobre Itzama, que es el único
pueblo que lo trata cuatro veces discretamente: y
puesto que ahora dispongo de tiempo y medios,
decidido estoy a indagar y estudiar cuanto pueda
la verdad respecto de Itzama.

No todas las riquezas literarias y científicas
complacer a la multitud. La literatura más
castiza y delicada en manos de un rústico labra-
dor, será como un inmenso tesoro abandonado
en un desierto: y no siendo conocida por el sus ri-
quezas, afortunadas, lo arrojará lejos de sí; las
profundidades filosóficas, como son un intrincado
laberinto, lleno de tenebrosidades de difícil in-
teligencia, no son halagueñas para la mayo-
ría de los hombres, de la misma manera que
no lo es para el ignorante un diamante en
bruto y un rico filón. Sin embargo, existe
un orden de verdades que, no obstante carecer
de las bellas, adornos y hermosas galas de la
literatura y de las profundidades de la filosofía,
tiene, por su índole, sencillez y su carácter na-
rrativo, atracción y llaman poderosamente
la atención de todos: las historias, las descripciones